

Magyar fejlesztési együttműködések a térségben

Solymári Dániel írása

A magyar vállalati szektor megjelenése

Hazánk afrikai országokkal történő külkereskedelme, kétoldalú kapcsolatokon alapuló üzleti, kulturális és oktatási együttműködései igen korán, az 1920-as években elkezdődtek.¹ A földrajzi közelség és a saját jogon használatban lévő tengeri kikötő okán elsőként Egyiptommal kezdődtek meg a diplomáciai és üzleti tárgyalások.² Az időpont nem véletlen: ugyanis független magyar külpolitikáról, így önálló nemzetközi kapcsolatokról, kereskedelemről csak 1918-tól kezdődően beszélhetünk.³ Előtte hazánk, az Oszmán Birodalom felbomlását, így Magyarország felszabadítását követően, a Habsburg Birodalom része volt. Jóllehet az ország nem olvadt be teljesen a Birodalomba, bizonyos politikai önállósággal rendelkezett, de önálló külpolitikát nem folytathatott, saját külügyminisztériumunk nem volt: a diplomáciát az úgynevezett közös külügyminisztérium irányította, osztrák dominanciával. 1918-ra a Monarchia felbomlott, Magyarország elnyerte szuverenitását. Megszületett az önálló külügyi igazgatás, amelyről az 1918. évi V. néptörvény kimondta, hogy az ország „minden külügyét önállóan intézi”.⁴ Magyarország újkori, független külpolitikájának időszámítása ekkor vette kezdetét. 1930-ra aztán a saját útját járó magyar diplomácia újjászervezte a külügyi apparátust, új külügyminisztérium jött létre, megteremtődött a saját külügyi képzés, széles európai követségi hálózat alakult ki, immáron Európán kívüli képviselőkkel.

Afrikában, elsőként a kontinensen, létrejött az egyiptomi külképviselet. 1924. január 7-én az önálló magyar egyiptomi diplomáciai kapcsolatok erősítése érdekében a külügyminisztérium tiszteletbeli főkonzulátust állított fel Alexandriában. Néhány évvel később, 1928. február 20-án követség jött létre Kairóban, amivel formalizálódott a két ország kapcsolata és új lendületet kaptak a gazdasági együttműködések. Még abban az évben megszületett a

kétoldalú kereskedelmi egyezmény is. Nem sokkal később megalakult a magyarországi Ganz Rt. vasöntöde egyiptomi leányvállalata, elindult a cukor-, ló-, fonal-, és textilexport, amely portfólió később egyéb termékekkel egészült ki.⁵ 1929-ben a Magyar Királyi Pénzverde megbízást kapott egyiptomi ezüstpénzek verésére, amely sikert követően az etiópai Abesszín Banknak is magyarok verték a Mária Terézia-tallért, e világkereskedelemben használt ezüstpénzt. A Magyar Világhíradó 1935 júliusában helyszíni tudósította, amint az etióp hadseregben is azzal fizették a katonáknak a zsoldot. A további gazdasági kapcsolatoknak a Magyar-Egyiptomi Kereskedelmi Részvénytársaság adott új lendületet. Kairóban magyar bolt, utazási iroda nyílt a régészeti tudományos és sport kapcsolatok vitálisak voltak.⁶

A diplomáciai és gazdasági kapcsolatok az afrikai országokkal a II. világháború kitörését követően megszakadtak, az egyiptomi magyar követet 1941-ben visszahívták. A magyar külkapcsolatok helyreállítására csak a háború befejezése után kerülhetett sor.

A magyar külpolitikai afrikai kontinenssel kapcsolatos aranykora egyértelműen az 1950-es években veszi kezdetét. Sztálin 1953-ban bekövetkezett halálával nyitottabb, racionálisabb szovjet külügyi gondolkodás jön létre. A Kádár János által irányított új szocialista vezetéssel az 1960-as évektől enyhülés kezdődött a magyar politikában is: puha diktatúra, „gulyáskommunizmus”, viszonylagos mindennapi jólét vette kezdetét. Kényszerű racionalizmusból néhány év leforgása alatt alakul át a magyar külpolitika. Az afrikai országokkal való külkapcsolatok fejlesztését Kádár elsődleges célként fogalmazta meg az MSZMP 1967-es konferenciáján elmondott beszédében.⁷

1960-tól fénysebességgel jöttek létre az új, kétoldalú kapcsolatok, nyíltak a követségek majd nagykövetségek. A magyar külügyi vezetők szinte „hajajártak” a szubszaharai Afrikába, amelyet a függetlenné váló, saját útjukat kereső afrikai országok is viszonoztak. A magyar sajtóban visszatérő témák lettek a „fejlődő világot” érintő kérdések, a Szabad Nép, később a Népszabadság, a Pesti Hírlap, az Esti Hírlap és más lapok heti szinten tudósítottak az arab és afrikai világot érintő honi vonatkozású és külpolitikai kérdésekről.⁸

A szárnyait bontogató magyar „Afrika-politika” export-orientációjú lett és a magyar gazdasági fejlődést helyezte előtérbe. Számos magyar cég, márka lett ebben az időben ismert a „fekete kontinensen”. A műszaki-tudományos együttműködéssel foglalkozó magyar vállalat, a Tesco (Technical and Scientific Cooperation Office) révén 1960-tól számos afrikai országban dolgoztak magyar szakemberek és cégek.⁹ Utat, vasutat, kórházakat építettek Algériában,

Líbiában, Marokkóban, Angolában, Etiópiában és Kenyában is. Magyarország élen járt az Afrikának nyújtott műszaki segítségnyújtásban, jóllehet ennek ideológiai és politikai okai is voltak. Csak a legismertebb magyar márkák, amelyek nagy népszerűségnek örvendtek Afrikában: a már említett Ganz mellett az Ikarus a legnépszerűbb buszok közé tartozott, a 200-as modellekből is több száz darab futott, döntően Észak- és Kelet-Afrika országaiban.¹⁰ A hetvenes évekre az Elzett Fémipari Művek, a magyarországi tömegcikkipari gyártás egyik nagyvállalata, fontos szereplője lett az afrikai mindennapoknak is.¹¹ Az általa gyártott lakatok, zárok és egyéb fémipari termékek olyan népszerűek és ismertek voltak a szubszaharai Afrikában, hogy Kenyában és Tanzániában az ajtó zárat, lakatot sokáig „elzetnek” hívta a köznyelv. Hasonlóan, az Elzett által gyártott és forgalmazott benzinkannát több helyen máig „elzett kannának” nevezik. A ma is működő Medicor orvostechikai eszközök- és készülékek fejlesztésével és gyártásával foglalkozó vállalat szintén vitális kereskedelmi kapcsolatokat

Ikarus Kenyában

folytatott egyes afrikai országokkal. A Medicor a hetvenes évekre a hazai orvostechnikai ipar legjelentősebb vállalata lett, és Afrikában is – elsősorban Nigériában – fontos szerepet vállalt az egészségügyi alapellátás megteremtésében, a helyi kórházak eszközeinek biztosításában. Röntgengépei a kilencvenes évekig megtalálhatóak voltak afrikai kórházakban.¹² Hasonlóan fontos szereplője volt a Hajdu (Hajdúsági Iparművek) háztartási gépeket, valamint a Globus konzerv és készételeket gyártó vállalatoknak is a magyar-afrikai kereskedelemnek, de a Bábolnai Állami Gazdaság is jelentős forgalomra tett szert ezidőben.

Mindezek eredményeképpen a magyar-afrikai külkereskedelem valósággal szárnyalt a hatvanas, hetvenes években: volt olyan időszak, amikor Magyarország a világ országai közül az első tízben volt az Afrikának nyújtott technológiai segítségnyújtásban. E vitális kapcsolatok a kilencvenes évekre visszaestek és szinte teljesen megszűntek. A rendszerváltást követő időszak, hazánk NATO-hoz, majd az Európai Unióhoz csatlakozásának évtizedei más külpolitikai prioritásokat jelöltek meg. Az afrikai kapcsolatok határozottabb újrafogalmazása 2015-ben, az úgynevezett déli nyitás stratégiával vette kezdetét.¹³

Fejlesztési és humanitárius segítség

Az úgynevezett nemzetközi fejlesztési együttműködés egyik fontos területe a másoknak nyújtott segítségre irányul, amiben a magyar civil és egyházi szervezetek, nemzetközi mércével nézve is szép eredményeket értek el. Amíg a magyar gazdasági és diplomáciai külkapcsolatok Afrika országaival a kilencvenes majd kétezres években lelassultak vagy megszűntek, a honi nem kormányzati szervezetek újra felfedezték Afrikát. Új civil szervezetek alakultak, amelyek afrikai segélyezési programokat tűztek ki elsődleges célul. A kezdeti lépéseket követően, már 2010-re, számos sikeres egészségügyi és humanitárius missziót szerveztek Ugandába, Szudánba, Kenyába, Tanzániába, Etiópiába, a Kongói Demokratikus Köztársaságba és más nyugat-afrikai országokba. Árvaházat, kórházat, iskolát létesítettek magyar civil szakemberek és számos nagyváros nyomortelepén jelentek meg önálló kezdeményezésű vízügyi, higiénés programmal. Komoly szerepet vállalnak az alapfokú és felsőfokú oktatás, szakképzés területén, és számottevő sikert értek el a kétoldalú kapcsolatokban, elsősorban Kelet-Afrika országaival. Mindezek mellett a felsőoktatási szektorban határozott partnerkapcsolatok kiépítése indult meg, elsősorban a 2009-ben a Pécsi Tudományegyetemen létrehozott Afrika Kutatóközpontnak köszönhetően.

Magyarország OECD-hez, majd az Európai Unióhoz való csatlakozása azonban ezt a területet is kedvezően érintette. Mint minden tagállam, hazánk is elkötelezte magát amellett, hogy bruttó nemzeti jövedelmének egy bizonyos százalékát nemzetközi fejlesztési segélyezésre fordítja. Ez az úgynevezett hivatalos fejlesztési támogatás (Official Development Assistance, azaz ODA), amelyet kötelező hozzájárulásként kell e speciális területre szánni. Amíg 2003-ban ez az összeg 4 761 830 000 forint volt, 2013-ra már elérte a 28 665 240 888 forintot.¹⁴ 2014-ben az Országgyűlés elfogadta a nemzetközi fejlesztési együttműködésről és a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásról szóló 2014. évi XC. törvényt, és a magyar külügyminisztériumban önálló főosztály jött létre a szakterület koordinálására, új programok, pályázatok kezdeményezésére. Mindezzel, jóllehet évtizedes lemaradást pótolva, saját helye, hangja lett a nemzetközi segélynyújtásnak a magyar adminisztrációban.

A magyar civil kezdeményezések azonban máig zászlóvivői a magyar tudás és segítő elköteleződés felmutatásának Afrikában. Ki kell közülük emelni az Afrikáért Alapítványt és az Magyar Afrika Társaságot (AHU), amelyek igen korán, már a kétezres évek közepén elkezdtek munkájukat a szubszaharai Afrikában. Szintén ekkoriban jött létre a Taita Alapítvány, amely nevét a kenyai Taita-hegyről kapta és árvaházat hoztak létre e kelet-afrikai országban. Hardi Richárd a Nyolc Boldogság Közösség világi tagjaként 1995 óta dolgozik szemészorvosként a Kongói Demokratikus Köztársaságban, ahol kórházat működtet kollégáival.¹⁵ A Magyar Máltai Szeretetszolgálat szintén a kétezres évek közepe óta van jelen fejlesztési programjaival Kelet-Afrikában, ahol úttörő kezdeményezéseinek révén Kenyában, Ugandában és Tanzániában segítenek, hiánypótló programokkal nagyvárosi nyomortelepeken, iskolákban a tiszta víz és elérhető higiéné megteremtésének céljából.¹⁶ De kisebb kezdeményezéseivel a Védegylet Egyesület, a Baptista Szeretetszolgálat, a Katolikus Karitás és mások is hozzájárultak az afrikaiak életéhez. A magyar társadalmi szervezetek, felsőoktatási intézmények munkájának eredményeképpen ma Magyarország megbecsülésnek örvend a szubszaharai Afrikában.¹⁷

Szanitációs központok
Kiberában (Nairobi)
és Mombaszában

